
**Omavalitsusliitude ja
kohaliku omavalitsuse
süsteemi taasloomine
– 20 aastat**

SULEV LÄÄNE
TARTU ÜLIKOOLI AULA
18. september 2009

TERVITUSED

- **Professor Eerik-Juhan Truuväli** – MTÜ Polis president
- **Toomas Mendelson** – Tartu linnapea, ELL esimees 1990-1992
- **Taivo Lõuk** - Kuressaare linnapea aastast 1990, 1. omavalitsusliku staatuse saanud linn
- **Risto Parjanne** – Soome Kuntaliitto peadirektor
- **Heikki Telakivi** - Soome Kuntaliitto välissuhete juht; Soome Linnade Liidu peasekretär 1989

Professor Jüri Uluots

Artikkel

„Omavalitsuste tähtsus Eesti ajaloolisest seisukohast“ (1933)

Prof. Uluots

„...Üks Inglise kuulus jurist ütles, et ei ole vägevamat asutust, mis võiks võistelda oma vanaduse, tähtsuse ja mõjukuse poolest sellega, mida esitab endas Inglise parlament. Seda ütelist võib kohandada ka Eestile. Ei ole õiguslikku põhimõtet, mis võiks Eestis võistelda omavalitsuse ideega vanuselt, pidevuselt ja kasvatuslikult. Eesti omavalitsus on olnud nurgakiviks, millele praegune aeg tugineb“.

Professor Wolfgang Drechsler

**„Avaliku halduse alused.
Valimik Euroopa esseid“,
Tartu Ülikooli kirjastus (1997)**

Prof. Drechsler 1

“Vaatamata mõningatele püüetele reforme jätkata, on praeguseks 1989.–1992. aastate reformide ning muudatuste hoog ja ind Eestis suuresti raugenud ning seda mitte ainult riigiasjades. Siiski ei ole ka mõttekas läheneda asjadele nii, et tuleb jätkata kõigest hoolimata, sest – jättes kõrvale Eesti peaaegu uskumatud edusammud ja selle, et ka Läänes ei ole kõik mitte nii väga suurepärane – asjad ei ole siin nii hästi, nagu nad peaksid ja mis kõige tähtsam, nagu nad võiksid olla.

Prof. Drechsler 2

Kõige olulisem ülesanne, mis Eesti ees seisab, on **taastada või uuesti luua riigikontseptsioon**, riigi kui polise, kui inimkoosluse kontseptsioon. Eesti valitud tee, demokraatia, peab saama tõelise sisu ja tähenduse ning ka valitud moodus majanduselu korraldamiseks – (enam-vähem vaba) turumajandus – ei toimi ilma hästitoimiva riigita. Väidetavalt on kõik suuremad probleemid, mille ees Eesti praegu seisab, seotud küsimustega, mis või milline peaks olema riik.“

Fancis Fukuyama

**„Riikluse ehitamine:
valitsemine ja maailmakord
21. sajandil (Tallinn 2006)**

F. Fukuyama

„Probleemid, mida nõrgad riigid nii teistele kui ka endile põhjustavad, suurendavad oluliselt tõenäosust, et mõni muu riik ses rahvusvahelises süsteemis otsustab olukorra normaliseerimiseks jõuga ja nõrkade riikide vastuseisust hoolimata sekkuda nende siseasjadesse.“

LENNART MERI - Eesti Vabariigi President – sõnavõtt omavalitsuste üleriigilisel nõupäeval 11.02.1994

Sõjajaeelses Eesti Vabariigis toimus riigivõim kohalike omavalitsuste kaudu. See peaks olema meie eesmärgiks ka praegu. Viimasel ajal kipub aga süvenema tendents haldusriigi ja võimu tsentraliseerimise poole. Selline suundumus töötab meie põhiseaduse vaimule vastu. Nõrgad omavalitsused ei suuda teostada oma rolli riigivõimu teostajana kohtadel

LENNART MERI - Eesti Vabariigi President

– sõnavõtt omavalitsuste üleriigilisel nõupäeval 11.02.1994

Omavalitsus on ju see kapillaar, see juussoon, kus toimub hapniku vahetus või närvilõpp, mis teatab ajju, kas organism külmetab või higistab, tunneb nälga või janu. Kui see side ei toimi, jääb riik inimesele võõraks, sest inimene ei samasta ennast riigiga...

Armsad kaasmaalased, te olete mulle usaldanud Eesti riigikaitse kõrgeima juhtimise (Põhiseaduse paragrahv 78 punkt 16) ja seepärast on minu kohustuseks teile öelda: selle tendentsi edasikestmine ohustab meie riigi edasikestmist ...

EV President Arnold Rüütel

Linnade ja valdade päevad

18.02.2005

- Omavalitsuse arengu võtmeks on elanikke rahuldav **tasakaal ühiskonna arengu vajaduste ja võimaluste vahel ...**
- Käesoleval aastal seisavad meil ees kohaliku omavalitsuse volikogude valimised. Valimiste eel oleme me silmitsi tõsise ja murettekitava probleemiga – rahva **usaldus riigi vastu** on ohtlikus madalseisus, kasvab nende valijate hulk, kes on pettunud senises poliitikas.

EV President Arnold Rüütel

Linnade ja valdade päevad

18.02.2005

Kohtumistel valdade ja linnade juhtide ning elanikega on jäänud kõlama ka mitmed probleemid, millele lahendusi pole tänaseni leitud ning mida olete arutanud ka eile ja täna. Neist probleemidest olulisemateks pean kohalike omavalitsuste **mitteküllaldast ja ebastabiilset tulubaasi, regionaalse arengu ja halduse nõrkust, vähest usaldust riigi ja kohaliku omavalitsuse vahel ning nõrka koostööd mitmes valdkonnas.**

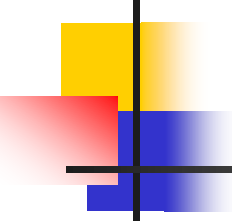

Ülemnõukogu OTSUS 8. augustist 1989.a

Uue avaliku halduse loomise õigusakt „Haldusreformi läbiviimisest Eesti NSVs”, milles sätestati, et 1990-1994 tuleb läbi viia haldusreform.

Haldusreform pidi hõlmama:

-
- „1) rahvavõimu vabariigisisese detsentraliseerimise omavalitsuslikele juhtimistasanditele ning riikliku ja omavalitsusliku juhtimise kindlapiirilise eristamise;
  - 2) territoriaalse haldusstruktuuri reorganiseerimise. Haldusreformi alustamise tähtajaks on 1. jaanuar 1990 sellest hetkest jõustuva seadusandluse alusel”.

- „... haldusreformiga luuakse ... **kaheastmeline haldusstruktuur**, mis on kogu vabariigi territooriumi ulatuses ühtne ja ühetaoline. **Esmase haldustasandi moodustavad omavalitsuslikud vallad, alevid ja linnad, teise tasandi**, mis on üheaegselt nii omavalitsuslikuks kui ka riikliku juhtimise regionaalseks tasandiks, **maakonnad ja vabariiklikud linnad**, kusjuures viimased täidavad samaaegselt ka kohaliku omavalitsuse funktsioone...

- Haldusreformi läbiviimise kohtadel tagavad kohaliku omavalitsuse **volikogud**, mis valitakse eelseisvatel valimistel vastavalt ... seadusele... Seejuures maakondade ja vabariikliku alluvusega linnade volikogud asuvad tegevusse 1. jaanuarist 1990, valdade, alevite ja linnade kui esmatasandi kohaliku omavalitsuse esindusorganid tegutsevad valimisjärgselt vastavate asutavate kogudena, vastavate valdade, alevite ja linnade omavalitsusliku staatuse kinnitamise hetkest aga volikogudena...

- **Esmatasandi haldusüksuste piirid** kuuluvad läbivaatamisele ja korrigeerimisele elanikkonna arvamusel lähtudes vastavate kohaliku omavalitsuse esindusorganite poolt, mille kinnitab ... Ülemnõukogu”.

10. november ja 10. detsember 1989

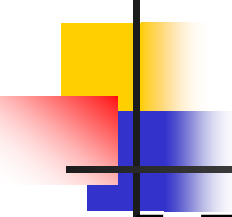
- 10. novembril 1989 võttis Ülemnõukogu vastu kohaliku omavalitsuse aluste seaduse
- 10. detsembril 1989 toimusid üle 50 aasta peaaegu vabad valimised
- 1. jaanuarist 1990 hakkasid senised vabariiklikud linnad ja maakonnad toimima iseseisvate omavalitsüksustena;
- 1. tasandil algas KOV staatusele üleminek

Eesti Linnade Liidu taastamise algatamise otsus

- Ettevalmistustöö I etapi lõpetas Eesti Linnade Liidu loomise 69. aastapäeval 19. septembril 1989. aastal Tartu Raekojas kogunenud Eesti Linnade Liidu taasloomist arutav nõupidamine. Vastavalt protokollile osalesid nõupidamisel 14 linna ja alevi esindajad.

-
- E. Tagamets (Rakvere), T. Ling (Vändra), S. Rooden (Põlva), J. Liventaal (Saue), J. Salulaid (Kiviõli), J. Anspal (Paide), A.Kossatkin (Põltsamaa), P. Kõresaar (Keila), L. Semilarski (Elva), E. Tupp (Võru), V. Sassi (Rapla), V. Tenson (Pärnu), V. Lõssenko (Narva), T. Mendelson ja T. Anton (Tartu) ning S. Lääne ja S. Mäeltsemees. Koosolekult puudusid Tallinna, Viljandi, Kuressaare, Haapsalu, Tõrva ning Suure-Jaani linnad, kuid nad olid teatanud, et toetavad täielikult ELLi taasloomist ning on nõus liidu taastamises aktiivselt osalema.
  - Edasi loeme protokollist, et nõupidamise avas ja seda juhtis Tartu linnajuht T. Mendelson, S. Lääne peatus liidu ajalool, tegevuse põhisuundadel ning liidu osal linnade ja alevite omavalitsuste tegevuse koordineerimisel. Eraldi käsitleti linnade ja alevite ühistegevuse vajadust, seda eriti seoses haldusreformi läbiviimise ettevalmistustega. Konkreetselt olid vaatluse all Soome Linnade Liidu kogemused.

-
- Tartu koosoleku protokollist loeme edasi: „Sõnavõtule järgnes arutelu, milles osalesid praktiliselt kõik kohalviibijad ning selle tulemuseks oli osalejate üksmeelne otsus – pidada vajalikuks taasluua ELL ning võtta taasloomise Algatava Koguna enda peale selleks vajalike ettevalmistustööde tegemine, kaasates vastavasisulisse tegevusse kõiki asjasthuvitatuid Eesti linnu ja aleveid”.

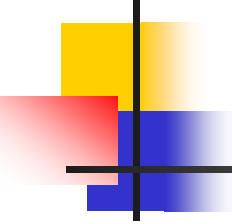
Edasise tegevuse paremaks organiseerimiseks moodustati toimkonnad – põhikirja toimkond, ajaloo-, info- ja propagandatoimkond, rahvusvahelise suhtlemise toimkond, majandusliku koostöö toimkond, haldusreformi ettevalmistamise toimkond, finantstoimkond ja revisjonitoimkond. Järgnevalt otsustati protokollis kohaselt kogu ettevalmistava tegevuse paremaks kooskõlastamiseks moodustada ELLi taasloomise Algatava Kogu juhatus. Üksmeelselt valiti juhatuse koosseis: esimeheks T. Mendelson, vastutavaks sekretäriks S. Lääne, liikmeteks kõikide toimkondade juhid ning S. Mäeltsemees. Seega oli esimene õigusliku järjepidevuse alusel loodud avaliku võimu institutsioon taas asunud tegevusse (küll mitte veel täpselt juriidilises mõttes) ja ELList sai sellest hetkest aktiivne osaleja Eesti uue avaliku halduse ja kohaliku omavalitsuse süsteemi, sh selle õigusliku aluse, taasloomises ning ka mitmetes Eesti sise- ja välisarengu aspektides laiemalt.

Eesti Maaomavalitsuste Liidu taastamine

EMOL taasloomise ettevalmistustööd kulmineerusid **23. veebruaril 1990**, kui tuli kokku Eesti Maaomavalitsuste Liidu tegevuse taastamise Algatav Kogu.

Protokollis märgitakse, et: „...kuulanud ära S. Lääne, R. Närska, T. Kirsi ja U. Heinla ettekanded ning järgnenud sõnavõttud Eesti Maaomavalitsuste Liidu tegevuse taastamise kohta, otsustab:

---

1. Kiita heaks:

- 1) Eesti NSV Valitsuse protokollilise otsuse ning Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi seadluse projektid Eesti Linnade Liidu ja Eesti Maaomavalitsuse Liidu tegevuse taastamise kohta;*
  - 2) Eesti Linnade Liidu ja Eesti Maaomavalitsuste Liidu tegevuse ajaloolis-õiguslik õiend. Esitada nimetatud dokumendid Eesti NSV Valitsusele ning Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumile, volitades Algatava Kogu seisukohti esindama dokumentide koostajad ning R. Närska ja U. Heinla.*
- 2. Kutsuda kokku Eesti Maaomavalitsuste Liidu nõukogu 2 kuu jooksul alates Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi seadluse „Eesti Linnade Liidu ja Eesti Maa-omavalitsuste Liidu tegevuse taastamisest“ vastuvõtmisest, arvestades seejuures, et valdade poolseteks liidu liikmeteks võivad olla külanõukogud“.*

Valitsuse määrus liitude taastamise kohta

„Eesti NSV Valitsuse määrus, 1. märtsist 1990.a. nr. 46. Eesti Linnade Liidu ja Eesti Maaomavalitsuste Liidu tegevuse taastamise kohta.”

ELLi taastamisprotsess viidi lõpule 30. mail 1990. aastal Käärikul

---

Eesti Linnade **Liidu taastamise deklaratsioonis** märgitakse: „Balti riikides toimuv iseseisvuse taastamise protsess on osa XX sajandi lõpu Euroopa poliitilisest renessansist. Eesti Linnade Liidu mitteõiguspärane likvideerimine 1940. aasta augustis katkestas tema tegevuse linnade ja alevite majandusliku ja kultuurilise koostöö arendamisel ja ühishuvide kaitsmisel. Samuti lõppes koostöö Rahvusvahelise Linnade ja Kohalike Omavalitsuste Liidu ning teiste rahvusvaheliste organisatsioonidega. Pidades äärmiselt oluliseks Eesti Linnade Liidu osa vabariigi arengus, loeb Käärikule kogunud linnade ja alevite volitatud esindajate kogu 1920. a. asutatud Eesti Linnade Liidu tegevuse taastatuks”.

Eesti Valdu Asutava Liidu loomine

Mitmeid asjaolusid arvestades leidis osa vallajuhte, et vajalik on ka valdade seisukohtade vahetu esiletoomine. Selle protsessi kulminatsiooniks kujunes **esimesel Omavalitsuspäeval 12. juulil 1990. a Pärnus** Eesti Valdu Asutava Liidu loomine. Liidu esimehe asetäitjaks valiti Vinni vallavanem Jüri Allikalt (esimeest ei valitud). Vabariigi Valitsus registreeris liidu põhikirja 10. septembril 1990. Esimese Omavalitsuspäeva koosolekust võtis osa 98 esindajat 98 esmatasandi haldusüksusest.

Kohalike omavalitsuste ja riigi esindajate ühistegevus

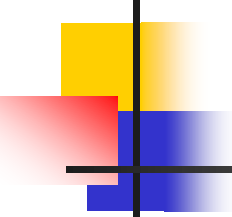
2. veebruaril 1990, Tartu rahulepingu 70. aastapäeval, Tallinnas toimunud kõigi tasandite rahvasaadikute täiskogu, mille võeti vastu **deklaratsioon Eesti riikliku iseseisvuse küsimuses.**

Deklaratsiooni poolt oli enamuse 3090st kohal olnud rahvasaadikust, vastu oli 101 ja erapooletuks jäi 16.

Vabariigi Valitsuse haldusreformi komitee

- Vabariigi Valitsus moodustas haldusreformi riikliku juhtimise edasiseks täiustamiseks, omavalitsussüsteemi taastamiseks ning riigivalitsemis- ja kohaliku omavalituse organite tegevuse paremaks koordineerimiseks 11.02.1991 Valitsuse haldusreformi komitee;
- Komiteesse kuulus 21 liiget – esimees riigiminister Raivo Vare, aseesimees Vabariigi Valituse nõunik Sulev Lääne, liikmeteks 5 ministrit, 6 ministri asetäitjat, omavalitsusliitude juhid ning teadlaste esindajad; komitee osakondades töötas 16 inimest. Sisuliselt oli tegemist reformi kavandava ja Valitsuse istungitele valdkonna küsimusi ettevalmistava ja valdkonna tegevust koordineeriva institutsiooniga;
- Komiteel oli 6 valdkonna olulisemates küsimustes tegutsevat komisjoni, kuhu kuulusid samuti nii riigi kui ka kohaliku omavalitsuse ja teadlaste vastutavad esindajad; samuti olid operatiivsetes küsimustes töögrupid

---

ELL, EMOL ja EVAL võtsid vastu
**ühisavalduse Põhiseadusliku
Assamblee moodustamise ja töökorralduse
kohta.**

Avalduses märgitakse muuhulgas, et tugev riiklus tugineb omavalitsustele ja tehti ettepanek kaasata assamblee tegevusse ka omavalitsused.

Linnade Päev Türil 29. novembril 1991

ELL seisukoht haldusreformi läbiviimisest Eesti Vabariigis:

- Põhiseaduse ettevalmistamine ja vastuvõtmine
- põhiseaduslike riigiorganite moodustamine
- kohaliku omavalitsuse organite ja elanike aktiivne osalemine
- üleriigilised valimised uue kohaliku omavalitsuse seaduse alusel, mille võtab vastu Põhiseaduse järgselt moodustatud parlament,

KUID

- enne moodustada põhiseaduslikud riigiorganid ja need tööle rakendada
- uue seaduse ettevalmistamisel arvestada järgmisi printsiipe:
  - kohalikku omavalitsust teostatakse ühel tasandil;
  - uus seadus reguleerib kõigi kohaliku omavalitsuse organite tegevust,
  - koos uue seadusega valmistatakse ette ka kohaliku omavalitsuse tegevuse garantiide ja riikliku järelevalve mehhanism.

Tsitaat:

- „1: Pidada eriti oluliseks Eesti Vabariigi faktilisel taastamisel Eesti Vabariigi Põhiseaduse ettevalmistamist, vastuvõtmist ning põhiseaduslike riigiorganite moodustamist. Kutsuda kõigi linnade ja alevite kohaliku omavalitsuse organeid ja elanikke aktiivselt osalema selles protsessis. 2: Lugeda otstarbekaks viia kohaliku omavalitsuse organite üleriigilised valimised läbi peale
- p.-s 1 toodu realiseerimist, arvestades seejuures järgmisi asjaolusid: 2.1 **Vältimaks poliitilise vaakumi võimalikku tekkimist Eestis moodustada kõigepealt Eesti Vabariigi põhiseaduslikud riigiorganid ja need tööle rakendada ning alles seejärel viia läbi kohaliku omavalitsuse organite valimised.** 2.2 Pidada õigeks, et uute kohaliku omavalitsuse organite valimised viiakse läbi uue kohaliku omavalitsuse seaduse alusel, mille võtab vastu Eesti Vabariigi Põhiseaduse järgselt moodustatud parlament. 3. Pidada õigeks, et uue Eesti kohaliku omavalitsuse seaduse ettevalmistamisel arvestatakse järgmisi printsiipe: 3.1 kohalikku omavalitsust teostatakse ühel tasandil; 3.2 uus kohaliku omavalitsuse seaduseelnõu peaks põhimõtteliselt reguleerima kõigi kohaliku omavalitsuse organite tegevust, arvestades seejuures vajaduse korral erinevate kohaliku omavalitsuse üksuste eripära. 3.3 koos kohaliku omavalitsuse seaduseelnõuga ette valmistada ka kohaliku omavalitsuse tegevuse garantiide ning vastava riikliku järelevalve mehhanism”.

Omavalitsusliitude välissuhted: Põhjamaad ja Balti riigid

Esmatähtsad olid kontaktid **Põhjamaadega**, alguses eriti Soome kohalike omavalitsuste ja nende liitudega. Samuti oli proiriteediks **Balti riikide koostöö**. Lisaks sisulistele küsimustele aitasid Soome kolleegid meil uuesti luua kontakte rahvusvaheliste kohaliku omavalitsuse institutsioonidega, nt IULA (Ülemaailme Kohalike Omavalitsuste Liit) esindajatega.

ELL oli IULA liige kuni 1940. aasta suvesündmusteni ja järelilikult oli meil õigusliku järjepidevuse alusel alust jälle sinna kuuluda. Juba 1990. a osales ELLi delegatsioon (koosseisus T.Mendelson, S.Lääne, A. Streimann) Soome Linnade Liidu kutsel Helsingis IULA juhtide ja liikmesriikide kohtumisel. Samas ei laabunud mitte kõik sujuvalt. Näiteks nõudis N. Liidu delegatsioon Eesti kui iseseisva delegatsiooni mittetunnustamist ning koos sellega ka meie sinimust-valge lipu laualt kõrvaldamist.

Omavalitsusliitude välissuhted: Euroopa Nõukogu

Mitmesugust õiguslikku ja poliitilist materjali saadeti sealt juba 1990. a., aktiivsemaks muutusid kontaktid peale Vilniuse 1991. a. veretööd.

19. märtsiks 1991 kutsuti Strasbourgi kolme Balti riigi kohalike o omavalitsuste Liitude juhid. T. Mendelsonil oli võimalus esineda **Euroopa Nõukogu (EN) Kohalike ja Regionaalsete Omavalitsuste Kongressi** (siis veel Alalise Konverentsi – CLRAE) plenaaristungil. Leidis aset rida ametlikke ja mitteametlikke kohtumisi erinevate riikide esindajatega. Olulisim oli kohtumine **Euroopa Nõukogu peasekretäri Catherine Lalumiere`ga**. See visiit leidis olulist vastukaja ka Eestis nii Ülemnõukogu ja Valitsuse hulgas kui ka Välisministeeriumis. C. Lalumiere`le saadeti Ülemnõukogu esimehe Arnold Rüütli ja peaministri Edgar Savisaare pöördumised ning **ELL sai CLRAE vaatlejaliikmeks**. EN soovis toetada Balti riikide püüdlusi praktiliselt, kuid N Liidu vastuseisu ja poliitilise situatsiooni arvestades kasutati selleks erinevaid võimalusi – üks olulisemaid oligi koostöö kohalike omavalitsuste ja nende liitude kui demokraatlike institutsioonide kaudu.

CLRAE president Lucien Sergeant

“ ... in Tallinn it was clear that Estonian local-government institutions were operating very democratically.”

“ ... Tallinnas oli selge, et Eesti kohaliku omavalitsuse institutsioonid tegutsevad väga demokraatlikult.”

JUULI 1991

Sõpruslinnad

Kui enne 1990. a olid ainult üksikutel linnadel välismaal sõpruslinnad, siis paari aastaga see arv tõusis märgatavalt. Juba üksnes **Soomes** oli meil üle saja sõpruslinna ja -valla. Lisandusid **Rootsi, Saksamaa Liitvabariik, Taani, Suurbritannia, Holland, Norra, USA** jt.

1991. a augustis kavandati **Pärnus** läbi viia **esimene Soome ja Eesti sõprusvaldade ja –linnade kokkutulek.**

Vahetult kokkutuleku eel toimusid Moskvas teatud sündmused, mistõttu osavõtt kujunes tagasihoidlikuks, kuid üritust ära ei jäetud.

20.08.91

**EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU OTSUSE
EELNÕU -1**

- **Kohaliku omavalitsuse organite ja omavalitsusliitude kohta**
- Eesti Vabariigi Ülemnõukogu, märkides kohaliku omavalitsuse organite erilist tähtsust Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamisel, o t s u s t a b:
- 1. Kõigil kohaliku omavalitsuse organitel jätkata oma tegevust ning lähtudes Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 19. augusti 1991.a. avaldusest riigipöörde kohta NSV Liidus, juhinduda Eesti Vabariigi seadusest "Maavanema ja vabariikliku linna linnapea pädevuse laiendamisest".

20.08.91

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU OTSUSE EELNÕU -2

---

2. Teha ettepanek Eesti Linnade Liidule, Maaomavalitsuste Liidule ja Valdu Asutavale Liidule koordineerida kohaliku omavalitsuse organite tegevust olukorras, kus Eesti Vabariigi riigiorganite tegevus on takistatud.

3. Eesti Vabariigi Valitsusel koostöös kohaliku omavalitsuse organite ja käesoleva otsuse punktis 2 nimetatud omavalitsusliitudega töötada läbi küsimused käesoleva otsuse punktis 1 nimetatud seaduse ja käesoleva otsuse täitmiseks.

Eesti Vabariigi Ülemnõukogu

esimees A. RÜÜTEL

Tallinn, " " augustil 1991.a.

Narva, Kohtla-Järve ja Sillamäe volikogude tegevus

- Nimetatud volikogude tegevus lõpetati seoses nende ühiskonda destabiliseeriva tegevusega.
- Sisse seati Vabariigi Valitsuse otsene kontroll nende kolme linnavalitsuse tegevuse üle.

Leedu Ülemnõukogu otsus Leedu Vabariigi kohalike omavalitsuste tegevusest erakorralistes tingimustes

---

- Olukorras, kus Leedu Vabariigi Ülemnõukogu agressiooni või muu vägivaldse tegevuse tõttu ei saa täita oma konstitutsioonilisi volitusi, kohaliku omavalitsuse organite ja ametiisikute tegevus peatatakse kuni Ülemnõukogu eraldi otsuseni ...

ELL, EMOL ja EVAL ühisavaldus Põhiseadusliku Assamblee moodustamise ja töökorralduse kohta

---

Avalduses märgitakse muuhulgas, et tugev riiklus tugineb omavalitsustele. Ühtlasi tegid liidud ettepaneku: „1. Kaasata Põhiseadusliku Assamblee tegevusse valdade, alevite, linnade ja maakondade esindajad kas vahetult või vastavate omavalitsusliitude kaudu. 2. Enne põhiseaduse eelnõu rahvahääletusele panemise otsustamist vastavalt Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 3. septembri 1991.a. otsusele „Eesti Vabariigi Põhiseadusliku Assamblee tööülesannetest ja töökorraldusest“ p.5 esitada projekt seisukohavõtuks kohalikele omavalitsustele kas vahetult või nende liitude kaudu. 3. Elanike paremaks informeerimiseks ning kaasamiseks põhiseaduse loomisse anda teabevahendites pidevalt informatsiooni assamblee tegevusest ning arutlusalustest põhiseaduse sõlmküsimustest“.

IV Põhjamaade kohaliku omavalitsuse konverents

1992. a Lappeenranta

- Meie rahvusvaheliste sidemete arendamise seisukohalt oli konverentsil suur tähtsus
- Jätkukonverents toimus Tallinnas, kus osalesid IULA ja selle Euroopa sektsiooni (CEMR) ning CLRAE juhid.
- Eesti kohalikud omavalitsused ja nende liidud olid taas vastu võetud demokraatlike riikide kolleegide perre.

REFORMI ALUSPÕHIMÕTTED

1

- KUNI 1940. aastani kehtinud süsteemi oluliste põhimõtete arvestamine, lisades teiste Euroopa demokraatlike riikide kogemusi;
- Vajaliku õigusliku, korraldusliku ja rahalise baasi loomine;
- Senise ülimalt tsentraliseeritud süsteemi detsentraliseerimine ja võimu viimine maksimaalselt inimesele lähedale;
- Vabad valimised ja mitmepartei süsteem;

REFORMI ALUSPÕHIMÕTTED

2

- Koostöö ja partnerlus avaliku võimu erinevate osade vahel – nii vertikaalkui ka horisontaallinis;
- Territoriaalsele juhtimisele esialgsete eeliste loomine, kuna seni domineeris harukondlik juhtimine;
- Teadlaste, poliitikute ja praktikute koostöö kasutamine ja soodustamine, iseõppimise ja arendustegevuse olulisus

REFORMI ALUSPÕHIMÕTTED

3

- Omavalitsuste ülesannete ja rahaliste vahendite pidev monitooring ja tasakaalus hoidmine, rahaliste vahendite mitmekesisus, süsteemi paindlikkus;
- Uue süsteemi loomine läbi kohaliku initsiatiivi ja riigi poolse toetuse, protsessis erinevate huvigruppide osaluse igakülgne soodustamine;
- Kontrolli ja järelevalve mehhanismide loomine, sh tasakaalustava kohtuliku kontrolli kaudu

UUS ÕIGUSRUUM & KOV süsteemi muutus

- * 28.06.1992 - uus põhiseadus – kohalikele omavalitsustele väga suur roll nii riigi kui ka kohalike küsimuste korraldamisel ja otsustamisel. Üks kõige olulisemaid eesmärke aga sätestatud PS par 14: „*Õiguste ja vabaduste tagamine on seadusandliku, täidesaatva ja kohtuvõimu ning kohalike omavalitsuste kohustus*“.
- * Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus
Vastu võetud 2.06.1993. a seadusega,
jõustunud vastavalt -le 67
- * Volikogude valimised koos uue seaduse rakendamisega, sh KOV vaid ühel tasandil;
- * Muudetud ja täiendatud 60 korral.

ÜLERIIGILINE NÕUPÄEV 11.02.1994

- Aluseks 1924. aasta kohaliku omavalitsuse kongressi idee;
- Kohal enamiku valdade ja linnade esindajad, Vabariigi President Lennart Meri, peaminister Mart Laar jt;
- Võeti vastu mitmeid dokumente, sh otsus (taas)luua kuni 1940. aastani toimunud üleriigiliste kohaliku omavalitsuse liitude koostöökogu;
- Algatada koostöökogu ja Vabariigi Valitsuse iga-aastased eelarveläbirääkimised;
- Kavas oli algselt ettepanek kutsuda looma ühte üleriigilist liitu, aga konsensusse huvides piirduti ettepanekuga liitudele aktiivse koostöö küsimused läbi töötada.

HALDUS- (OMAVALITSUS)REFORMIDE KAVAD

- Minister Peep Aru: Avalaiku halduse arendamise alused (1999)
- Minister Tarmo Loodus: Haldusreform kohaliku omavalitsuse valdkonnas (2001)
- Minister Jaan Õunapuu: Regionaalhalduse reform Eestis; sh 2.-3.09.2003. a Toilas toimunud konverents
- Minister Vallo Reimaa ettepanekud regionaalhalduse arendamiseks Eestis (2008)
- Minister Siim-Valmar Kiisleri ettepanekud haldus-territoriaalse reformi valdkonnas (2009)

Muud reformikavad, mitmed väga olulised seaduseelnõud

- Muud reformikavad - **minister Toivo Asmer, nn Sarneti reformaikava jne.**
- Kõige "noorem" reformikava: Harju maavanem Värner Lootsmanni **haldusterritoriaalse korralduse reformi komisjoni raport** 31. augustil. Komisjoni eesmärk: välja töötada 1.09.2009 Harju maakonna haldusterritoriaalse korralduse reformi kava ja ettepanekud riigi haldusterritoriaalse reformi teostamiseks. Urmas Arumäe ülevaade komisjoni tööst.
- Olulised seaduste eelnõud:
  - Kohaliku omavalitsuse seaduse eelnõu (1999)
  - Regionaalse arengu suunamise seaduse eelnõud (2006) jt

Riia linnapea kõne III omavalitsusfoorumil Tallinn, 28.08.09

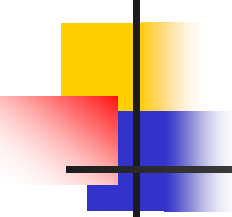
TÕLGE

"Riia linn esines Läti Kohalike ja Regionaalsete Omavalitsuste Liidu kongressil algatusega tugevdada omavalitsuste rolli riigis ja anda neile tõelised võimalused mõjutada arenguid riigis. Meie arvates on üks tähtsamaid tingimusi seaduste algatamise õiguse saamine, sest täna ei ole omavalitsustel Lätis õigust teha ettepanekuid seaduste muutmiseks ega ka uute õigusaktide väljatöötamiseks."

Riia linnapea kõne III omavalitsusfoorumil
Tallinn, 28.08.09

TÕLGE

"Ma tahaksin rõhutada, et kõik Balti riikide elanikud peavad mõtlema kogu Balti regiooni arengust ja konkurentsivõimest. Kohalikud omavalitsused saavad kaasa aidata kõige tõhusamate koostööviiside arendamisele mitte ainult linnade, vaid ka regioonide tasandil."

Rahvusvahelise ja siseriikliku koostöö arendamine – oluline osa efektiivsema KOV süsteemi loomiseks ja konkurentsivõime kasvuks

---

- Euroopa Liidu ja Euroopa Nõukogu institutsioonid
- Põhjamaad
- Balti riigid = 5+3
- EL raha kasutamise kogemused 2004. aastast positiivsed, aga kasutada tuleb ka praeguse maailmakriisi mõju, et luua täiustatud Eesti jätkusuutlik KOV mudel, mis suudab efektiivselt toimida ka siis, kui Eesti EL raha enam nii suures ulatuses ei saa;
- Koos uue KOV mudeli kavandamisega mõelda ka Põhjamaade olustikule, kus riigi ja KOV omavaheline proportsioon on Eestile vastupidine - 20 & 80 %.

Mõtteid edasiseks tegevuseks 1

- **Ettepanek Riigikogule** arutada riiklikult tähtsa küsimusena riigi ja kohaliku omavalitsuse partnerlussuhteid
- Luua **Riigikogu avaliku halduse komisjon**, mis tegeleks pidevalt ka kohaliku omavalitsuse küsimustega
- **Ettepanek Vabariigi Valitsusele** luua avaliku halduse (eelkõige kohaliku omavalitsuse arengu strateegiliste küsimuste) analüüsiks sobiv tööorgan (komisjon vms)
- **Luua foorum** kohaliku omavalitsuse valdkonna arengu küsimuste käsitlemiseks ja koordineeriv institutsioon valdkonna teadusliku analüüsi ja õppetegevuse korraldamiseks

Mõtteid edasiseks tegevuseks 2

- Viia **regionaalminister** koos aparaadiga üle Rootsi ja Soome eeskujul **Rahandusministeeriumi 2. ministriks** (siiski positiivne oli, et alaline ministri koht loodi)
- **Ettepanek Vabariigi Valitusele** tagada valdkonna teadus-arendus- ja õppetegevus vajalike ressurssidega
- **Ettepanek ülikoolidele, üleriigilistele ja maakondlikele liitudele jt** asjaosalistele läbi mõelda avaliku halduse ja kohaliku omavalitsuse arengu valdkonnas koostöö erinevad efektiivsed vormid ja tagada vastav jätkusuutlik tegevus
- Kokku kutsuda Eesti **omavalitsuste kongress**

AITÄH!

- SÜGAVAIM TÄNU KÕIGILE, KES ON OSALENUD EESTI KOHALIKU OMAVALITSUSE SÜSTEEMI & ÜHISTEGEVUSE TAASLOOMISEL NING ARENDAMISEL!
- TARKUST, ENERGIAT & KOOSTÖÖTAHET EDASPIDISEKS!